

Małgorzata Burzka-Janik*

Uniwersytet Opolski

Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Literackie podróże do wnętrza Ziemi. Wizje - idee - symbole”. Sprawozdanie

Podróże do wnętrza – ku centrum – własnej świadomości, tożsamości, historii, tradycji, narodowości odkryli i uprzywilejowali jako temat literacki romantycy. Idąc ich tropem, organizatorzy konferencji „Literackie podróże do wnętrza Ziemi. Wizje – idee – symbole”, która miała miejsce w Pałacu w Rybnej oraz Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach w dniach 6-7 kwietnia 2018 roku, postanowili przyjrzeć się raz jeszcze podróżom w głąb. Zdecydowano, że namysł nad takim zagadnieniem badawczym powinien mieć miejsce w przestrzeni, w której podejmowano autentyczne wyprawy do wnętrza Ziemi. Górny Śląsk, a na jego mapie Tarnowskie Góry – miasto Gwarków, górników fedrujących pod ziemią srebrnonośny kruszec – uznano za miejsce, do którego warto zaprosić badaczy z polskich ośrodków akademickich, chcących podjąć namysł nad tym ciekawym, a wciąż niedostatecznie spenetrowanym problemem badawczym.

Konferencja została zorganizowana dzięki współpracy kilku ośrodków badawczych i kulturalnych – Katedry Historii Literatury, Kompa-

* Małgorzata Burzka-Janik – dr, adiunkt na Uniwersytecie Opolskim; Prezes Towarzystwa im. Adama Mickiewicza Oddział w Opolu. Opublikowała książki pod tytułem: *W poszukiwaniu centrum. Dom i bezdomność w życiu i twórczości Adama Mickiewicza* (Opole 2009) oraz „*Tyle naraz świata...*”. *Szkice o poezji Wisławy Szymborskiej* (Opole 2012). Swoje teksty publikowała m.in. w „Kwartalniku Opolskim”, „Wieku XIX”, „LiteRacjach”..

Uczestnicy Konferencji. Drugi dzień obrad

Stoją od prawej: prof. Zbigniew Kaźmierczyk (UG, Gdańsk), dr Teresa Rączka-Jeziorska (IBL PAN), dyrektor Jolanta Gadek (KP, Białystok), prof. Dariusz Rott (UŚ, Katowice), prof. Gabriela Matuszek-Stec (UJ, Kraków), dwie Uczestniczki Konferencji z Uniwersytetu Śląskiego, dr Renata Gadamska-Serafin (UJ, Kraków), dr Łukasz Zabielski (KP, Białystok)

ratystyki i Antropologii Literackiej Uniwersytetu Opolskiego, Katedry Badań Filologicznych „Wschód-Zachód” Uniwersytetu w Białymstoku, Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza: Oddziały w Opolu i Katowicach oraz Stowarzyszeniu Miłośników Ziemi Tarnogórskiej i Pałacu w Rybnej. Komitetowi organizacyjnemu konferencji przewodniczyli dr Małgorzata Burzka-Janik (Uniwersytet Opolski) i Jej pomysłodawca prof. dr. hab. Jarosław Ławski (Uniwersytet w Białymstoku), których wspierali organizacyjnie: Prof. dr hab. Marek Piechota (Uniwersytet Śląski), dr Elżbieta Łucka-Zajac – sekretarz (Uniwersytet Opolski), dr Maryla Rowińska-Szczepaniak – (Uniwersytet Opolski), dr Łukasz Zabielski – sekretarz (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego) oraz Pani dyrektor Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego Jolanta Gadek i dyrektor Pałacu w Rybnej Adam Morawiec.

Z kolei merytorycznej stronie Konferencji patronował Komitet Naukowy w składzie: prof. dr hab. Irena Jokiel (Uniwersytet Opolski), prof.

sen. Halina Krukowska (Uniwersytet w Białymstoku), prof. dr hab. Aneta Mazur (Uniwersytet Opolski), prof. dr hab. Michał Maślowski (Université Paris Sorbonne), prof. dr hab. Wiesław Olkusz (Uniwersytet Opolski), Mirosław Lenart, prof. dr hab. Marek Stanisz, prof. UR (Uniwersytet Rzeszowski), dr hab. Sabina Brzozowska-Dybizbańska, prof. UO (Uniwersytet Opolski), dr hab. Marek Dybizbański, prof. UO (Uniwersytet Opolski), dr hab. Ewa Hoffmann-Piotrowska (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Anna Janicka, prof. UwB (Uniwersytet w Białymstoku), dr hab. Zbigniew Kaźmierczyk, prof. UG (Uniwersytet Gdański), dr hab. Danuta Kowalewska, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), dr hab. Olaf Krysowski (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Bernadetta Puchalska-Dąbrowska, prof. UwB (Uniwersytet w Białymstoku).

W trakcie dwudniowych obrad znawcy literatury pochyłili się m.in. nad takimi zagadnieniami, jak:

- ▶ Literackie obrazy podróży w głąb – do źródeł – do centrum – do wnętrza Ziemi.
- ▶ Jaskinia, kopalnia, szczelina, uskok, klif, wnętrze góry i inne odślonięcia wnętrza Ziemi jako tematy literackie.
- ▶ Geologia, geognozja i inne nauki o Ziemi a literatura i sztuka.
- ▶ Turystyka i podróżopisarstwo industrialne jako obraz wieku, czasu, obyczaju.
- ▶ Przemiany obrazu wnętrza Ziemi od Oświecenia przez romantyzm aż po współczesność.
- ▶ Inspiracje niemieckiej filozofii i literatury romantycznej w kulturach słowiańskich i ich odkrywaniu wnętrza Ziemi.
- ▶ Stanisław Staszic, Wincenty Pol, Zygmunt Gloger o Ziemi i jej „wnętrzu”.
- ▶ Juliusz Verne jako inspirator i eksplorator tematu podróży do wnętrza Ziemi.
- ▶ Kreacje świata wnętrza Ziemi jako przestrzeni:
  - symbolicznej,
  - demonicznej,
  - szczególnych wartości.
- ▶ Podróżnik, wędrowiec, turysta, pielgrzym do wnętrza Ziemi jako bohater literacki.

- ▶ Wnętrze Ziemi w sztuce dawnej i współczesnej.
- ▶ Podróż do wnętrza Ziemi jako metafora kulturowa i literacka.
- ▶ Wnętrze Ziemia a prehistoria i historia człowieka.
- ▶ Regionalistyczny wymiar refleksji o podróżach do wnętrza Ziemi.

Miejszem obrad pierwszego dnia konferencji był zabytkowy Pałac w Rybnej. Na inauguracyjne obrady plenarne w jego sali koncertowo-balowej przybyłych gości zaprosili jego główni organizatorzy, prezentując ideę i cel przedsięwzięcia: dr M. Burzka-Janik, prof. J. Ławski, prof. M. Piechota oraz dyrektor Jolanta Gadek. Otwierające konferencję, niezwykle ciekawe referaty wygłosili: dr hab. Magdalena Kempna-Pieniążek (Uniwersytet Śląski), *W stronę środka. Filmowe adaptacje powieści „Podróż do wnętrza Ziemi” Juliusza Verne’a*, dr hab. Andrzej Borkowski (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach), *Konterfekt górnika i hutnika w literaturze dawnej*, prof. Marek Piechota (Uniwersytet Śląski), *„Zstąpmy do głębi”. Podziemia Mickiewicza* oraz dr hab. Zbigniew Kaźmierczyk, prof. UG (Uniwersytet Gdański), *Głębia i wnętrza ziemi w antropologii Conrada*.

Obrady popołudniowe toczyły się w dwóch równoległych sekcjach – w sali balowo-koncertowej oraz w sali klubowej Pałacu. Mogliśmy wówczas wysłuchać poruszających szerokie spektrum problematyki podróży do głębi: wystąpień prof. Elżbiety Dutki (Uniwersytet Śląski), *„Zanurzaliśmy się w ciemność”. Speleologiczne wątki w twórczości Michała Jagiełły*, prof. Jarosława Ławskiego (Uniwersytet w Białymstoku), *Zygmunta Glogera wyprawy w głębiny Ziemi*, prof. Henryka Gradkowskiego (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu), *W poszukiwaniu głębi – wiersze rzymskie Mickiewicza*; dr hab. Anny Janickiej, prof. UwB (Uniwersytet w Białymstoku), *Pozytywistyczne spojrzenie w głąb Ziemi*, dr Łukasza Zabielskiego (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku), *Podróż do wnętrza. O „Myślach nocnych” Edwarda Younga*; dr Marka Szladowskiego, *Między Wschodem a Zachodem – o podróżach cywilizacyjnych Zenona Fisz*, dr Marii Janoszki (Uniwersytet Śląski), *Między demonizmem a symboliką wolnomularską: podziemne struktury przestrzenne w „Rękopisie znalezionym w Saragossie” Jana Potockiego*, dr Magdaleny Piotrowskiej-Grot (Uniwersytet Śląski) *Piekła (po)nowoczesności – symbolika pod-*

Pałac w Rybniej, Tarnowskie Góry

ziemia w literaturze współczesnej, dr Lidii Romaniszyn-Ziomek (Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej), *W „ciemnej jaskini trumien”*. *Wędrówka po podziemiach w utworach Słowackiego*, dr Renaty Gadamskiej-Serafin (Uniwersytet Jagielloński), *Fascynacje geologiczne Jana Potockiego lub Jaskinie, parowy, wulkany i skarby kopalnego świata w pismach polskich zesłańców na Kaukaz*, dr Małgorzaty Burzki-Janik (Uniwersytet Opolski), *Mickiewiczowska strefa głębi*, mgr Dominiki Szymanek (Uniwersytet Śląski), *Industrialne podróże Cypriana Norwida*, mgr Anity Jasińskiej (Uniwersytet Śląski), *Podróż w głąb historii. Geologia pamięci*, mgr Aleksandry Niemczyńskiej (Uniwersytet Śląski), *Tam, gdzie grotołaz staje się autorem. Podróżnicze, naukowe i literackie opisy zejścia do wnętrza ziemi*, mgr Magdaleny Baraniak (Uniwersytet Warszawski), *„Goci na Wezuwiuszu” – Witkacego wyprawy do wnętrza Ziemi*.

Tak bogaty naukowo i napięty program pierwszego dnia konferencji dopełniły burzliwe dyskusje, a po obradach uroczysta kolacja w sali restauracyjnej Pałacu oraz wieczorny koncert muzyki kameralnej zatytułowany: „Neobarokowe inspiracje – podróż wgłąb historii”, odbywający

się w ramach VI Wiosny Barokowej w Pałacu w Rybniej. Utwory Johanna Sebastiana Bacha, Grażyny Bacewicz, Aleksandra Tansmana oraz Igora Strawieńskiego wykonał dla uczestników sympozjum zespół Cracov Duo: Jan Kalinowski na wiolonczeli i Marek Szlezer na fortepianie.

Drugiego dnia konferencji obradowano już w Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach, włączonej na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Uczestników sympozjum, zebranych tego dnia w sali konferencyjnej kopalni, gorąco przywitał współorganizator konferencji, Prezes Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Tarnogórskiej, Pan Marek Kandzia. Zaprosił także wszystkich uczestników do zwiedzenia, znajdującego się pod miejscem obrad labiryntu podziemnych wyrobisk górniczych – podziemnej kopalni. Zanim jednak prelegenci udali się w prawdziwą podróż w głąb ziemi, odczytali niezwykle inspirujące, wnikliwie analizy literackich obrazów takich podróży. Jako pierwsza referat odczytała dr Joanna Zagożdżon-Łyszczarz (Uniwersytet Opolski), *Turystyczny przewodnik po Piekło według Mikołaja Reja*. Następnie wysłuchaliśmy referatów dr Teresy Rączki-Jeziorskiej (Instytut Badań Literackich PAN), *Narzędzia do eksploracji wnętrza ziemi podróżnika po Sycylii i Malcie, hrabiego Michała Jana Borcha (1753–1810)*, prof. Gabrieli Matuszek-Stec (Uniwersytet Jagielloński), *Z (i do) wnętrza ziemi. Miłosno-śmiercionośne i wojenne apokalipsy Przybyszewskiego*, prof. Dariusza Rotta (Uniwersytet Śląski), *Digger w podziemnej Moskwie. O reportażach Macieja Jastrzębskiego* oraz mgr Tomasza Gęsiny (Uniwersytet Śląski), *Centrum lokalnego świata. Obrazy kopalni w najnowszej literaturze polskiej*. Ze względu na brak czasu, gorąca dyskusja przeniosła się dosłownie do wnętrza ziemi, gdzie udali się najwytrwalsi i najodważniejsi uczestnicy konferencji.

W czasie tej niezwykłej wędrowki na głębokości 40 metrów – poprzedzonej prelekcją na temat historii kopalni połączonej z prezentacją multimedialną – przemierzono szlak turystyczny łączący szyby: „Anioł”, „Żmija” i „Szczęść Boże”. Tam obejrzano pochodzące z XVIII i XIX wieku przodki górnicze, dawne stanowiska pracy górników i narzędzia do wyrobu rud srebra. Wreszcie pokonano łodzią prawie 300-metrowy fragment podziemnej trasy.

Po przebyciu tej niełatwej, turystycznej trasy – już na powierzchni – czekał na uczestników ciepły, śląski obiad. Po nim nastąpiło uroczyste

zamknięcie konferencji i gorące zaproszenie na kolejne tego typu, planowane na Śląsku przedsięwzięcia naukowe, które w imieniu organizatorów złożyła dr M. Burzka-Janik.

Na koniec należy podkreślić niezwykle przyjazną atmosferę panującą podczas obrad – na co zwracali uwagę jej uczestnicy – na którą miały z pewnością wpływ miejsca, w jakich toczyły się dysputy: pierwszego dnia konferencji w zabytkowych wnętrzach Pałacu w Rybnej, drugiego w Zabytkowej Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach. To miejsca szczególne w historii i tradycji tarnogórzan, ale i w ogóle Ziemi Śląskiej. To ich *genius loci* pozwolił niewątpliwie przybyłym tu z innych regionów Polski Gościom doświadczyć panującej tu niepowtarzalnej atmosfery.

Owoce tarnogórskiego spotkania, zadaniem którego było odślonięcie szeroko rozumianej w literaturze problematyki podróży do wnętrza Ziemi, stanie się publikacją monografii zbierającą wygłoszone 6 i 7 kwietnia br. referaty. Książka ukaże w Naukowej Serii Wydawniczej „Czarny Romantyzm” (Uniwersytet w Białymstoku) w recenzowanej, punktowanej monografii zbiorowej w 2019 roku.